

ПЛАН ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА РАВЕНСТВОТО МЕЖДУ ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ В ИНСТИТУТА ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият План за насърчаване на равенството между жените и мъжете в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ (по-нататък – План) е основен стратегически документ, в който са систематизирани, аргументирани и планирани целите, задачите и конкретните мерки, които Ръководството на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ ще реализира, за да насърчава равенството между жените и мъжете в Института.

Планът се базира на един от основните принципи на БАН, а именно - принципа за осигуряване на равни възможности за академично и кариерно развитие на всички служители и учени на Академията и на балансирана представителност на жените и мъжете на всички равнища.

С настоящия План Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ изразява своята ангажираност за съблюдаване на принципа на равнопоставеност между жените и мъжете. Планът е в пряко съответствие с директивите и инициативите на Европейския съюз (ЕС) за зачитане на принципа на равенството между жените и мъжете в Европейското научноизследователско пространство.

ОСНОВОПОЛАГАЩИ ПРИНЦИПИ

Правото на жените и мъжете на равно третиране и на равно отношение е основно човешко право, изискващо осигуряване на равни права и задължения, равни възможности за реализация и за преодоляване на пречки, равно отношение във всеки един социален аспект.

Равенството между жените и мъжете е една от основополагащите ценности на ЕС, заложена в европейските договори. ЕС е ангажиран с насърчаването на равенството между жените и мъжете и балансираната им представителност във всички области и предприема активни стъпки за това в рамките на сектора за научни изследвания и иновации.

В този контекст Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ ще продължи да работи за осигуряването на равно третиране, което гарантира за всички жени и мъже в Института предоставяне и развитие на благоприятна работна среда, лишена от стереотипи и предразсъдъци по признак пол.

Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ ще прилага стриктно и ще следи за спазването на правната рамка, гарантираща прилагането на принципа на равенството между жените и мъжете във всеки аспект от дейността си, както и ще се ръководи от принципите на справедливостта, демократизма, морала, толерантността, взаимното зачитане и уважение.

МЕТОДОЛОГИЯ

Настоящият План е резултат от стратегическо планиране, базиращо се на анализ на нормативни и стратегически документи на международно, европейско, национално и институционално ниво, анализ на силните и слабите страни в установените практики и съществуващите механизми в сферата на научните изследвания.

Анализите показват, че през последното десетилетие България регистрира съществен напредък в областта на постигане на равенство между жените и мъжете в научно-

образователната сфера, като по повечето характеризиращи го индикатори надвишава средноевропейското равнище. Все пак налице са редица различия в представителността на жените и мъжете в научноизследователския сектор, респективно в БАН и в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, които изискват предприемане на необходимите действия, които са свързани главно с:

- Необходимостта от задържане на изследователи мъже и особено на младите учени в системата;
- Все по-видимата феминизация на научноизследователския сектор;
- Сравнително ниското участие на жени в САЧК и във висшите нива на административното ръководство на БАН.

Планът е съобразен с ключовите стратегически документи на ЕС и Организацията на обединените нации (ООН) относно насърчаване на равенството между половете в научноизследователските и образователните институции, с последните изменения в политиките на Европейската комисия в областта, както и с рамковите директиви и националните стратегически и нормативни документи, засягащи равенството между половете.

ОБХВАТ НА ПЛАНА

Планът се разработва за срок, съвпадащ с действието на Рамкова програма „Хоризонт Европа“ от 2022 г. до 2027 г., и обхваща всички основни дейности в съответствие с нормативните и стратегически документи на европейско и национално ниво, съдържащи предписания за насърчаване на равенството между жените и мъжете в науката.

Планът е динамичен и отворен документ. Планът може да бъде допълван и / или актуализиран периодично, съобразно настъпили промени в Българската академия на науките и Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, в европейското и националното законодателство или при възникването на други фактори със стратегическо значение.

ЦЕЛИ НА ПЛАНА И ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ НА ИНТЕРВЕНЦИЯ

Въз основа на резултатите от осъществения анализ на различията в представянето и участието на жените и мъжете в сферата на научните изследвания, са разкрити силните и слабите страни в установените практики и съществуващите механизми и са идентифицирани възможностите за надграждане на вече постигнатото за насърчаване на равенството между жените и мъжете. На тази основа е формулирана следната стратегическа цел на Плана за насърчаване на равенството между жените и мъжете в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“:

Запазване и надграждане на добрите практики за балансирана представителност / участие на жените и мъжете в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.

В съответствие с така формулираната стратегическа цел са открити следните приоритетни области:

1. Равнопоставеност между жените и мъжете в процеса на вземането на решения в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.

2. Равни възможности за жените и мъжете при участието в конкурси за академични (и други) длъжности и процедури за придобиване на научни степени, както и при кариерно развитие на служителите.

3. Предотвратяване на прояви на дискриминация, основана на пола.

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ПО ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ НА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Равнопоставеност между жените и мъжете в процеса на вземането на решения в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.

В Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ участието на жените и мъжете в Общото събрание на Института, Научния съвет на института и Ръководството на Института се базира единствено на съществуващата нормативна уредба в Българската академия на науките и в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ и по никакъв начин това участие не нарушава принципа на равнопоставеност. Липсата на пропорционалност в полза на жените се дължи на тенденцията към феминизация, за което основна предпоставка е поддържаното с десетилетия ниско възнаграждение в системата на Българската академия на науките.

Забелязва се обратна диспропорция в САЧК, където повечето член-кореспонденти и академици са мъже, въпреки позитивните за жените резултати от изборите през 2021 г. По отношение на нормативните документи и правила, не са установени предпоставки за създаване на дисбаланс или дискриминация при конкурсите за ръководни длъжности или длъжности, свързани с вземане на решения.

Цел	Мярка/Дейност	Срок	Ресурси и средства за изпълнение на мерките/дейностите	Отговорни лица
1.1. Запазване и бъдещо приложение на принципа на равенство между жените и мъжете	Оказване на съдействие на секциите на Института за осигуряване на равенството между жените и мъжете	Постоянен	Научният състав на Института	Ръководството на Института, Ръководствата на секции
1.2. Оценка на средата и идентифициране на несъответствия	Преглед на всички проекти на нормативни документи, изготвяни в Института, за наличие на условия, изрази или език, противоречащи на принципа за равнопоставеност на жените и мъжете	Постоянен	Научният състав на Института	Научният съвет на Института, Ръководството на Общото събрание на Института

2. Равни възможности за жените и мъжете при участието в конкурси за академични (и други) длъжности и процедури за придобиване на научни степени, както и при кариерно развитие на служителите.

Анализът показва ясни и значими диспропорции в различните научни направления и институти като при някои се наблюдава видимо преобладаване на мъжете, докато в други – на жените, както е и в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“.

В Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ участието на жените и мъжете в конкурси за заемане на академична длъжност или други длъжности и в процедури за придобиване на научни степени се основава единствено на съществуващата нормативна уредба в република България, Българската академия на науките и в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ и по никакъв начин не нарушава принципа на равнопоставеност. Липсата на пропорционалност в полза на жените се дължи на поддържането с десетилетия ниско възнаграждение в системата на Българската академия на науките, което прави научната работа особено непривлекателна за мъжете. Тук може да се посочи и заложената диспропорция в съотношението сред бакалаврите и магистрите, които се обучават във филологическите факултети в университетите.

Цел	Мярка/Дейност	Срок	Ресурси и средства за изпълнение на мерките/ дейностите	Отговорни лица
Цел 2.1: Запазване на принципа за равнопоставеност по пол при назначаване и кариерно развитие	Съблюдаване за спазването на принципа за равнопоставеност по пол при назначаване и кариерно развитие	Постоянен	Научният състав на Института	Комисиите за преглед на документи за участие в конкурси Научният съвет Ръководството на Института
Цел 2.2: Преодоляване на дисбаланса между жени и мъже, работещи в Института	Привличане (по възможност) на кандидати от двата пола за участие в конкурси за докторанти и заемане на академични позиции	Постоянен	Не е приложимо	Ръководството на Института, Ръководителите на секции, Ръководителите на проекти
	Запознаване на ученици и студенти с характера на научната работа и нейната привлекателност и важност за развитието на обществото	Постоянен	Научният състав на Института Бюджетни средства за осигуряване на популяризаторски кампании	Ръководството на Института

3. Предотвратяване на прояви на дискриминация, основана на пола

Институтът за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ осъжда прояви на всякакъв вид дискриминация, основани на пола. Всички служители на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ следва да бъдат информирани и насърчавани да споделят, ако са станали жертва на дискриминация на работното си място по всички предвидени в съответното законодателство признаци, като тяхната самоличност и достойнство трябва да бъдат запазени по време на процеса на изясняване на случая.

Цел	Мярка/Дейност	Срок	Ресурси и средства за изпълнение на мерките/ дейностите	Отговорни лица
Цел 3.1: Оптимизиране на механизмите за информираност и контрол	Запознаване на новопостъпилите служители и учени с Етичния кодекс на Института	Постоянен	Не е приложимо	Човешки ресурси
	Насърчаване на служителите и учениците да споделят проблеми, свързани със случаи на дискриминация по пол	Постоянен	Не е приложимо	Ръководството на Института, юристконсулт

Настоящият План за насърчаване на равенството между жените и мъжете в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ е приет с решение на Научния съвет, протокол No 6 от 09.03.2023 г..

НОРМАТИВНА РАМКА

Настоящият План за насърчаване на равенството между жените и мъжете в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ е разработен в съответствие със следните основополагащи правни актове в тази област:

МЕЖДУНАРОДЕН КОНТЕКСТ:

- Всеобща декларация за правата на човека, приета и провъзгласена с резолюция 217 А (III) на Общото събрание на ООН от 10.12.1948 г. (чл. 1 , чл. 2 и чл. 23).
- Международен пакт за икономически, социални и културни права, ратифициран с Указ No 1199 на Президиума на Народното събрание от 23.07.1970 г. - ДВ, бр. 60 от 1970 г. Издаден от Министерството на външните работи, обн., ДВ, бр. 43 от 28.05.1976 г., в сила от 23.03.1976 г. (чл. 2, т. 2, чл. 3, чл. 7, буква i) .
- Международен пакт за граждански и политически права, ратифициран с Указ No 1199 на Президиума на Народното събрание от 23.07.1970 г. - ДВ, бр. 60 от 1970 г. В сила за България от 23.03.1976 г. Издаден от Министерството на външните работи, обн. бр. 43 от 28.05.1976 г. (чл. 3, чл. 26).
- Конвенция на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (CEDAW) от 1979 г., ратифицирана с Указ No 1944 на Държавния съвет, публикуван в ДВ бр. 76 от 1981г., в сила за България от 10.03.1982г., необнародвана и представляваща част от вътрешното право по смисъла на Решение No 7/1992г. на КС на РБ (чл. 2, буква д, чл. 11).
- Декларация на ООН за премахване на дискриминацията по отношение на жените, провъзгласена с резолюция 2263 (XXII) на Общото събрание на ООН от 7.11.1967 г. Издадена в Сборник от международни документи, 1992 г. (чл. 9, чл. 10).
- Декларация на ООН за премахване на насилието срещу жените от 1993 г. (в нея се изисква „универсално прилагане към жените на правата и принципите по отношение на равенството, сигурността, свободата, почтеността и достойнството на всички човешки

същества”. Декларацията определя насилието над жените: „като всяко действие на насилие, основано на пола, което води или е вероятно да доведе до физическо, сексуално или психологическо увреждане или страдание на жените, включително заплахи за такива действия, принуда или своеволно лишаване от свобода, независимо дали се случват в публичния или в личния живот”).

- Пекинска декларация и Платформа за действие по правата на жените, приети на Четвъртата конференция на ООН за жените на 15.09.1995 г., приети от Министерския съвет на 2 юли 1996 г. – от значение в цялост.
- Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие (принципът „никой да не бъде изоставен“, и по-специално цел 5, която е насочена към постигане на равенство между половете и подобряване на условията на живот за жените).
- Конвенция No 100 на Международната организация на труда за правото на равно заплащане от 1951 г. (чл. 2, чл. 3).
- Конвенция No 111 на Международната организация на труда относно дискриминацията в труда и професиите от 1958 г. (чл. 2, чл. 3).
- Конвенция No 156 на Международната организация на труда относно равенството на възможностите и еднаквото отношение към работниците и служителите от двата пола: работници и служители със семейни задължения от 1981 г. (чл. 3, чл. 4, чл. 9).
- Конвенция No 190 на Международната организация на труда за борба с насилието и тормоза от 2019 г. - Конвенция защитава работниците и другите лица в сферата на труда, включително наемните работници по определение на националните закони и практики, както и заетите лица независимо от техния договорен статут, лица, преминаващи професионално обучение, включително стажанти, ученици и чираци, работници и служители с прекратени отношения, доброволци, търсещи работа лица, както и тези, които упражняват властови функции, изпълняват задължения и носят отговорността на работодателя. (чл. 4, чл. 9).
- Конвенция за правата на хората с увреждания на ООН (чл. 3, чл. 5, чл. 6).

ЕВРОПЕЙСКИ КОНТЕКСТ

- Договор за функционирането на ЕС.
- Европейски пакт за равенство между половете (2011—2020 г.).
- Стратегически ангажимент за постигане на равенство между половете за периода 2016-2019 г.
- Директива (ЕС) 2019/1158 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 година относно равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи, и за отмяна на Директива 2010/18/ЕС на Съвета.
- Заклучения на Съвета от 2020 г. относно новото Европейско научноизследователско пространство (ЕНП).
- Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите от 2020 г. - Ново ЕНП за научни изследвания и иновации.
- Европейска комисия (2020 г.). Съюз на равенство: Стратегия за равенство между половете 2020-2025 г.
- Европейска комисия (2020 г.). Gendered Innovations 2 [GI2]: Как включващият анализ допринася за научните изследвания и иновациите. (чл. 8, чл. 10, чл. 19, чл. 153, чл. 157). Общ регламент на Европейския съюз (ЕС) 2016/679 относно защитата на данните (чл.4, чл. 9)
- Регламент (ЕС) 2021/695 на Европейския парламент и на Съвета от 28 април 2021 година за създаване на Рамковата програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“, за определяне на нейните правила за участие и разпространение на

резултатите и за отмяна на регламенти (ЕС) No 1290/2013 и (ЕС) No 1291/2013 (текст от значение за ЕИП).

- Европейски съюз (2021 г.). Равенство между половете - Засилен ангажимент в Хоризонт Европа.
- Европейска комисия (2021 г.). Рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации 2021-2027 г.
- Европейски институт за равенство между половете (EIGE) (2021 г.). Концепции и дефиниции.
-

НАЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ

- Конституция на Република България (чл. 6, чл.32, ал.1, чл. 37, чл.38, чл.39, чл.47, чл.48, чл.49, чл.54).
- Кодекс на труда (чл. 8, ал. 3, глава седма „Работно време и почивки“, глава осма „Отпуски“).
- Закон за равнопоставеност на жените и мъжете (чл.1, чл.2, чл.4, ал. 1, § 1, т.1 – т.7 ДР).
- Закон за защита от дискриминация(чл.4, чл.5 чл.7, чл.12, чл. 13, чл. 14, чл. 15, чл. 17, чл.24, чл.26,§ 1, т.1-т.3 от ДР).
- Закон за насърчаване на заетостта (чл.2, чл.23).
- Закон за здравословни и безопасни условия на труд (чл.4, чл.27).
- Закон за насърчаване на научните изследвания (чл.25, т.1-7).
- Закон за развитие на академичния състав в Република България (чл.1, ал.2, т.2, т.4).
- Закона за Българската академия на науките (чл. 2, ал.1 и ал.2).
- Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2016-2020 г. (РМС No 967 от 14.11.2016 г.).
- План за насърчаване на равенството между жените и мъжете в БАН от 2022 г.